

sicut Beatissima Virgo, ex contactu ad filium, et tali relatione ad illum, specialem dignitatem consecuta est. Et sponsa nobilitatur per conjunctionem ad personam nobilem, quae nobilitas in ordine ad effectus morales spectatur, etiamsi entitatem vel qualitatem non addat. Ita ergo in praesenti fatemur quidem gratiam, ex eo quod sit per Christum, non habere in se majorem perfectionem physicam, et ita solum addere respectum quemdam ad Christum; ille vero satis est ut, propter Christum ipsum, in ordine ad aliquos effectus morales secundarios, et quasi accidentarios, efficacior et dignior gratia ipsa reddatur. Eadem fere responsio datur ad primam confirmationem, probat enim priorem assertionem, et non procedit contra secundam. Quia id quod moraliter dicimus accrescere gratiae ex habitudine ad Christum, non pertinet ad gratificationem et sanctificationem quasi substantialem, sed solum ad accidentariam quamdam nobilitatem et efficacitatem moralem, ut explicatum est. Ad secundam confirmationem negatur sequela, quia, cum haec moralis dignitas non pertineat ad formalem effectum gratiae, non reddit hominem simpliciter magis gratum nec acceptum ad majorem gloriam, quam ipsi gratiae secundum se respondeat, sed solum confert ad alios inferiores et accidentarios effectus, ut explicavi.

CAPUT VI.

UTRUM JUSTIFICATIO SIT EFFECTUS FORMALIS GRATIÆ POSITIVUS, ET QUID PROPRIÆ VERBUM JUSTIFICANDI ET JUSTIFICATIONIS SIGNIFICENT.

1. *Error duplex hæreticorum.* — Circa formalem justificationis effectum hujus temporis hæretici dupliciter errant. Primo, quatenus a vera justificatione excludunt omnem verum effectum positivum gratiae, et in sola remissione peccatorum illam constituant; secundo, quia neque ipsam peccatorum remissionem veram agnoscunt, sed fictam per quamdam non imputationem; sed de hoc posteriori punto dicemus inferius; nunc de priori dicendum est. Qui fuit etiam antiquus error Pelagii, nam, licet cognoverit gratiam remissionis peccatorum, non tamen intellexit fieri per interioris gratiae subministrationem, ut dixit Augustinus cum aliis Episcopis, epistol. 95; et ideo in Concilio Milevitano, canon. 3, damnatur, quia gratiam ad solam peccatorum re-

missionem valere dicebat. Et ita Pelagio trahit hunc errorem Stapleton., lib. 4 de Grat. et liber. arbitr., cap. 1; et Vega, libr. 7 in Trident., c. 24, ubi immerito refert Waldensem quasi in hoc Pelagio assentientem; trahit enim illi, quod dixerit, sine causa fuisse Pelagium damnatum, eo quod negaverit gratiam esse qualitatem, sicut referebat Wiclephus. Nihil enim horum ita inventur apud Waldensem, nam potius ille, tom. 3 de Sacramentalibus, cap. 4, num. 9, reprehendit Wiclephum, quod excusare voluerit Pelagium, quasi non negaverit qualitatem gratiae, que non possit per se esse, sed in spiritu grato, et contra illum infert, tanquam inconveniens, quod, si ita esset, sine causa Pelagius fuisset damnatus; potius ergo intelligit Waldensis errasse Pelagium, quia veram gratiam inhaerentem internam negavit. Est autem discriminem inter hos errores, quia Pelagius in eo fundabatur, quod nullum donum gratiae, neque actuale, neque habituale, cognoscebat. Hæretici vero hujus temporis, licet non negent omnia interna gratiae dona, vel actualia, vel etiam habitualia (ut de paucis eorum referatur), nihilominus negant esse sufficientia ad justificandum. Praecipue vero nituntur in verbo *justificandi*, ejusque significatione propria et unica, ut ipsi configunt. Unde virtute sic argumentantur: justificare aliquem, solum est illum a peccatis absolvere; ergo justificatio non est nisi peccatorum remissio. Consequentiā ut claram supponunt. Antecedens autem probant, tum ex proprietate verbi, quod dicunt esse verbum forense, et nihil aliud significare, nisi aliquem in judicio absolvere, et innocentem declarare; tum etiam quia hanc significationem, et non aliam, habet hoc verbum in Scriptura. Ut ergo hunc errorem refutemus, circa significationem verbi *justificandi* et nominis *justificationis* aliquantis per immorari necesse est; et quia justificatio habitudinem dicit ad justitiam, eamque ut terminum respicit, ab illa tanquam ab intrinseco fine et scopo justificationis inchoandum est.

2. *Nomen justitiae quid significet.* — Primo ergo circa nomen justitiae supponendum est propriæ significare rectitudinem quamdam et æquitatem, ut dixit Anselmus in Dialog. de Veritat., cap. 43; et ideo virtus illa, quæ alteri jus et æquitatem servat, justitia propriæ appellata est; et quia leges præcipiunt quod justum est, dicuntur justitiam continere, et interdum nomine justitiae significantur, juxta illud Psalm. 18: *Lex Domini immaculata con-*

vertens animas, justitiae Domini rectæ, latifundantes corda, id est, leges Domini rectæ. Unde ipsa lex naturalis solet appellari naturalis justitia, et quia jus naturale divinum est, ideo solet etiam appellari justitia Dei, ut aliqui probabiliter intelligunt id quod de philosophis gentilibus ait Paulus ad Roman. 1: *Cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quod qui talia agunt, digni sunt morte;* id est, cum jus ipsum naturale cognovissent; namque usitatum est ut nomen virtutis interdum objecto ejus tributatur, ut cultus Deo debitus vocatur religio, et mediocritas in cibo vocatur temperantia, ideoque jus ipsum solet justitia vocari, juxta id Isai. 5: *Justitiam justi austertis ab eo,* id est, jure suo illum privatis. Hinc etiam consequenter leges ipsæ, continentes jus, justitiae vel justitiarum aut justificacionum nominibus solent in Scriptura appellari, ut Psalm. 118, Roman. 2, et alias frequentissime. Proprie autem justitia significat virtutem illam quæ jus seu rectitudinem servat. Et hanc respicit justificatio, quia non de justificatione legis aut objecti, sed hominis tractamus.

3. *Divisio justitiae specialis et generalis.* — Ulterius vero haec justitia duplex a philosophis distinguitur, scilicet, particularis seu specialis, et generalis seu universalis. Et utraque istarum multiplicitate dici potest, quia particolare et generale respective dicuntur, et aliquid respectu unius potest esse particolare, et respectu alterius generale. At vero, modo magis usitato, justitia universalis seu generalis dicitur, quæ omnium virtutum honestatem et mediocritatem observat; diciturque universalis, non per abstractionem seu in prædicando, sed per collectionem et in contendo; sic enim justitia generalis omnes virtutes in se continet, non ut partes subjectivas, sed ut partes integrantes plenam justitiam. Unde opponendo justitiam particularē huic generali, quælibet particularis virtus, sive sit ad alterum, sive non, dicitur quedam particularis justitia. Magis vero propriæ justitiae particularis dicitur illa quæ ad alterum ordinatur, et jus suum unicuique reddit. Quia vero intra hoc genus particularis justitiae plures sunt species, ideo etiam intra illam justitiae proprietatem distingui potest et solet justitia particularis et generalis; et particularis dicitur quælibet species ultima justitiae, ut distributiva, vel commutativa; generalis vero dici potest vel genus justitiae abstrahendo ab illis speciebus, vel collectio omnium specierum jus-

titiae; et hanc vocant aliqui justitiam legalem, quæ ab Aristotele, 5 Ethicorum, initio, justitia universalis vocata est. Existimo autem dari quamdam speciem propriæ et particularis justitiae, sub proprio genere comprehensam, et a commutativa et distributiva distinctam, quæ comparatione illarum dicitur generalis, non abstractive nec collective, sed objective, quia jus communitalis, quod generale est, respicit, et consequenter pars est quasi integralis generalis justitiae collective sumptæ, et prout ad alterum est, ut Relect. de Justit. Dei, sect. 4, dixi. Ex his vero acceptiōibus justitiae, quæ præsenti instituto servit, est prima significatio justitiae universalis, quæ in se omnes virtutes, ut partes suæ integræ perfectionis, complectitur; nam hæc est quæ integrum rectitudinem homini tribuit, tam in seipso, quam in ordine ad Deum et proximum, quod necessarium est ut hominem justum simpliciter constituat in ordine suo, ut videbimus.

4. *De justitia actuali et habituali, acquisita et infusa.* — Deinde hæc ipsa universalis justitia more etiam philosophico dividi potest in actualē et habitualē; prior consistit in exercitio et rectitudine actuum omnium virtutum, posterior in permanente perfectione, et habituali dispositione recta ad omnia virtutum opera convenienter exercenda. Et utriusque acceptiōis usus in Scriptura invenitur, ut videbimus. Utraque vero ex his dividi potest in acquisitam et infusam, quorum membrorum distinctio quoad actualem justitiam satis constat ex dictis in libro primo et secundo, ubi ostendimus in omni genere virtutum dari actus supernaturales, in specie sua a moralibus seu naturalibus distinctos; collectio ergo priorum actuum vocatur actualis justitia infusa, posteriorum vero acquisita. Quoad habitualē vero justitiam, nota est distinctio ex dictis in libro sexto, ubi etiam ostendimus in omni genere virtutum dari habitus infusos, præter acquisitos. In præsenti ergo de justitia universalis infusa loquimur, quia hæc per se spectat ad ordinem gratiae; comprehendi autem potest etiam acquisita, quatenus in natura lapsa sine specialibus gratiae auxiliis comparari non potest, neque integre exerceri, ut in libro primo ostensum est. Abrahimus vero nunc a justitia actuali et habituali, nam in sequentiis capitibus commodius illas distinguemus.

5. *Humana et divina justitia proponuntur.* — Tandem, juxta præcedentem divisionem adimus aliam, quam ex modo loquendi Pauli

desumimus, videlicet, ut quædam sit justitia humana, alia divina vocetur, licet utraque sit hominis justitia. Nam humana dici potest eadem cum acquisita, divina vero eadem est cum infusa, unde utraque in homine recipitur, variisque nominibus in Scriptura appellatur, omnia vero illa duo membra continent, et sub variis respectibus illa indicant. Justitia igitur humana a Paulo vocatur, quæ consistit in externa observatione alicujus legis; hæc enim et apud homines justitia censetur, et ratione humana fit sine spiritu fidei, et ideo humana merito vocatur. Propter quod solet etiam Paulus hanc justitiam distinguere a justitia fidei. De hac loquitur ad Roman. 5: *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum*, id est, si non habuit vel non est consecutus aliam justitiam, nisi quæ est in operibus legi consentaneis, et non est ex spiritu fidei, est dignus laude apud homines, qui externa opera respiciunt, non tamen apud Deum, qui altiorem justitiam postulat. Merito ergo hæc justitia humana dicitur, quia et per humanam rationem ac regulam observatur, et apud homines gloriam habet, et humanæ societati deservit, ideoque recte distinguitur a justitia divina, quæ est specialiter a Deo et apud Deum, ad quem etiam per se primo tendit. Et de utraque loquitur Paulus, Roman. 10, cum inquit: *Ignorantes justitiam Dei* (id est, divinam), *et suam* (id est, humanam) *quærentes statuere, justitiae Dei non sunt subjecti*.

6. *Christi D. verba declarantur.* — Utramque item insinuavit Christus, Matth. 5, dicens: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum, non intrabis in regnum Cælorum.* Sciendum est autem justitiam Dei semper esse veram et solidam; nam si est ficta, et ex hypocrisi, non est Dei justitia. Justitia autem humana, et vera in suo genere, et falsa seu apparens, et ficta esse potest. Quia justitiae opera interdum fiunt exteriorius per veram virtutem moralem, ac simpliciter honeste et recte, interdum solum apparetur. Et in hoc posteriori modo etiam sunt gradus; nam interdum servatur aliqua justitia in operibus quoad substantiam operum, quia per illa vere servatur aliqua lex, quamvis in modo non servetur integre justitia etiam humana et moralis, quia vel opera non fiunt ex debito fine, vel non cum omnibus circumstantiis; aliquando autem nec in substantia operum vera naturalis justitia servatur, sed tantum in externa specie et cum hypocrisi.

Et hæc ultima fortasse intellecta est a Christo per justitiam pharisaicam. Nihilominus vero sententia ipsius generaliter vera est de tota justitia humana, etiamsi in suo ordine vera sit, quia, nisi excellentior sit nostra justitia, ad regnum cœlorum non sufficit, quia *justus ex fide virit*.

7. *Subdivisio justitiae humanae in alias.* — Hæc item justitia humana, cum tota hac amplitudine explicata, dicitur justitia operum, de qua intelligi potest illud ad Tit. 3: *Non ex operibus justitiae quæ fecimus nos*, etc. Potestque ulterius hec humana justitia in naturalem seu moralem, et politicam seu civilem distingui; quarum prior naturali legi est consentanea, posterior legibus humanis et civilibus inservit, ut Philosophi Morales latius disputant. Denique sub hac justitia humana eam comprehendimus, quæ justitia legis seu legalis dicitur a Paulo, ut Rom. 2: *Si præputium justitias legis custodiat*, et ad Philip. 3: *Secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela*, et infra: *Et inventari in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Jesu.* Unde cum ad Rom. 10 de Judæis dicit: *Ignorantes justitiam Dei, et suam quærentes statuere*, per justitiam suam, legalem plane intelligit, quam ibidem vocaverat *justitiam quæ ex lege est*, et sicut de se loquens illam vocavit *justitiam meam*, cumque illam distinguat a justitia Dei, dicens: *Ignorantes justitiam Dei*, profecto justitiam in lege seu ex lege humana tacite appellat. Cumque aliis locis appetet *legem operum*, seu factorum, ad Roman. 3, merito justitia illa legalis sub justitia humana, vel operum comprehenditur. Unde a Paulo etiam sepe vocatur justitia ex operibus, et ab ea distinguitur quæ est ex fide, propter rationem quam statim subiungemus.

8. *De legali justitia.* — Et quamvis verum sit illam justitiam legalem fuisse aliquo modo divinam, quatenus consistebat in observantiis a Deo institutis et præceptis, quatenus tamen illa lex non observabatur ex fide, ut Paulus ait ad Galatas 3, neque per spiritum consequendi veram sanctificationem et remissionem peccatorum in fide et spe Christi venturi, sed solum ad consequendam justificationem legalem et præmia temporalia in illa lege promissa, tota illa justitia humana et carnalis, seu temporalis erat. Et sic Paulus ad Hebræos 9, justicias carnis illas vocat, *quæ (inquit) non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem.* Et in eodem sen-

su absolute pronunciat ad Galatas 3: *Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est quia justus ex fide vivit, lex autem non est ex fide, sed qui fecerit evit in illis*, utique vita temporali; nam spiritualem dare non poterant sua virtute, quia ad Roman. 3 dicit: *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo.* Erat ergo tota illa justitia legalis, per se spectata, humana, ideoque sub priori membro illam comprehendimus, et a præsenti consideratione rejicimus, ubi solam veram justificationem apud Deum investigamus. Quomodo autem veteris legis observatio, si ex fide fieret, posset ad justitiam coram Deo conferre, docet Augustinus, lib. 3 contra duas Epistol. Pelagian., cap. 7, dicens: *Miro quodam modo, sed tamen vero, justitiam legis non implet justitia quæ in lege est, sed quæ in spiritu gratiæ, de qua plura in sequentibus.*

9. *Divina justitia qualis.* — Justitia divina dicitur interna rectitudo et sanctitas hominis apud Deum, a qua solent vocari homines in Scriptura simpliciter justi, quia ex fide vivunt, et Deo placent, illique grati sunt, et ideo quia tales sunt, non solum simpliciter justi dicuntur, sed etiam a malis, et a peccatoribus ad damnatis distinguuntur, in quo docemur solos illos esse vere justos. Sic Matth. 9 dixit Christus: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam*; et cap. 23: *Separabit malos de medio justorum*; et cap. 25: *Et ibunt hi in supplicium aeternum, justi autem in vitam aeternam.* Et in veteri etiam Testamento multa similia de justis prædicantur, quale est illud: *Justi autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum*, Sapient. 5; et illud: *Lætamini in Domino, et exultate, justi*, Psalm. 31; et Psalm. 5: *Quoniam tu benedices justo*; et Psalm. 36: *Salus autem justorum a Domino*; et Psalm. 111: *In memoria aeterna erit justus*; et Psalm. 114: *Dominus diligit justos*, et infinita sunt similia.

10. *Justitia per antonomasiæ a Paulo dicta.* — Unde Paulus hanc formam, a qua homines denominantur simpliciter justi, interdum appellat absolute *justitiam*, quasi per antonomasiæ, ut 2 Corinth. 6: *Quæ enim participatio justitiae ad iniquitatem, aut quæ societas luci ad tenebras*, etc.; ad Galat. 2: *Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.* Idem fere cap. 3 et 5, et ad Philip. 1: *Repleti fructu justitiae.* Aliquando vero illam vocat justitiam fidei, ad Rom. 8:

Signaculum justitiae fidei, ut distinguat illam ab omni justitia humana, quæ viribus humanis nititur, et doceat hanc justitiam esse donum gratiæ, quod a fide incipit, et consummatio ejus per fidem impetratur, juxta illud ad Ephes. 2: *Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, donum enim Dei est; non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Alias etiam rationes hujus denominationis justitiae in sequenti libro adducemus, ostendendo per illam non excludi opera quæ sunt ex fide, sed opera ex quibus et ipsa fides, et tota hæc justitia nobis proveniat; et interim videri potest Augustinus, libr. de Grat. et liber. arbitr., cap. 7, 8 et 9, et præfatione ad Psal. 31, et epist. 105, 106 et 120, cap. 30. Item vocat hanc, *justitiam Dei*, ad Rom. 10: *Ignorantes justitiam Dei, et suam quærentes statuere, justitiam Dei non sunt subjecti.* Dicitur autem justitia Dei (scholastico more loquendo), non subjective, sed effective, id est, *non quæ justus est, sed quæ est homini ex Deo*, ut dixit Augustinus, lib. de Grat. et liber. arbitr., cap. 12, et de Spirit. et litter., cap. 18; et in 9 ait: *Quia Deus induit hominem, cum justificat impium.* Et eodem modo potest appellari justitia Christi; imo etiam ipsum Christum appellavit Paulus *justitiam nostram*, 1 Corinth. 4. De qua appellatione plura in sequentibus; hujus enim divinæ justitiae effectus formalis est justificatio, de qua nunc tractamus.

11. *Duplex acceptio justificandi.* — Secundo loco dicendum est de verbo *justificandi*; plures enim habet significaciones quas distinguere oportet. Et imprimis duæ sunt magis celebres: una est, ut justificare idem sit quod justum declarare seu ostendere; altera est, justum facere vel constituere. Priorem significacionem, ut dixi, ita pertinaciter astruunt heretici, ut solam illam verbi *justificandi* significationem in Scriptura admittant. Catholici vero, licet alteram potiorem significacionem, et magis a Paulo intentam esse docent, nihilominus priorem non contentiose negant, sed in multis locis Scripturæ usitatam esse fatentur. Et patet ex illo Luc. 10: *Ille volens justificare seipsum*, id est, justum pronunciare aut ostendere; et Ecclesi. 7: *Non te justifices ante Deum*; et Isaïæ 5: *Væ qui justificatis impium pro munieribus*, id est, absolvitis illum. Et hoc modo solet verbum justificandi opponi verbo condemnandi in forensi judicio; nam reus condemnari dicitur, cum convictus declaratur. Unde justificari dicitur cum absolvitur, ut de iniquo judice di-

citur Proverb. 7: *Qui justificat impium, et qui condemnat justum, uterque abominabilis est apud Deum.* De Deo vero, quia ejus judicium rectum et infallibile est, ait Paulus, Rom. 8: *Deus qui justificat, quis est qui condemnet?* Et juxta hanc significationem dicitur interdum justificari ipse Deus, Psalm. 50: *Ut justificeris in sermonibus tuis, et rinas cum judicaris;* et Luc. 7: *Omnis populus audiens, et publicani justificaverunt Deum,* et sic etiam præcepta Dei dicuntur *justificata in semetipsa,* Psal. 18, id est, præ se ferentia justitiam et aequitatem. De hac ergo significatione verbi justificandi nulla est dubitatio.

12. *Significatio verbi justificandi certa, qua Catholici utuntur.* — Verumtamen non minus certa est altera significatio, in qua justificari idem est quod justum fieri, et si addatur *apud Deum,* idem erit quod fieri justum simpliciter, id est, vera et absoluta justitia, ac divina, quæ Deo placeat, eique hominem gratum reddat. Frequens est usus verbi apud Paulum in hac significatione; Roman. 3: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo IESU,* id est, facti justi, non declarati, nam declaratio non spectat ad gratiam, sed magis ad justitiam, nec fit per redumptionem, sed per judicium, ut ipsi etiam hæretici dicunt; item subdit: *Ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide,* et iterum: *Unus est Deus qui justificat circumcisionem ex fide, et præputium per fidem,* et cap. 4: *Credenti in eum qui justificat impium.* Deus enim non justificat impium declarando illum justum, alias falsum declararet; justificat ergo impium, cum ex improbo facit pium, ut dixit Augustinus, epist. 120, cap. 20, et concion. 1 in Psalm. 30: *Qui justificat impium, id est, qui facit ex impio justum;* et utrumque conjugit in expositione quarundam propositionum Epistolæ ad Romanos, cap. 22, et lib. de Spirit. et litter., cap. 26, et tract. 3 in Joan.

13. *Argumentum evidens ex Rom. 5.* — Præterea, Roman. 5: *Justificati ex fide pacem habeamus, et infra: Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitae.* Ex qua antithesi evidens sumitur argumentum, quia homines non sunt declarati peccatores per Adamum, sed facti; ergo cum per Christum dicuntur justificari, non significantur esse declarati, sed facti justi. Sed retorquent hæretici argumentum, quia opponitur ibi verbum justificandi verbo

condemnandi; at condemnare non est facere, sed declarare reum. Sed argumentum a nobis ex re ipsa sumptum, cogit ut verba rebus accommodemus, non e contra. Sicut ergo verbum justificandi interdum facere, interdum declarare justum significat, ita verbum condemnandi interdum significat declarare, interdum vero facere reum, seu poena dignum, et hoc posteriori modo condemnationem ex Adamo contraximus, ut ibi Paulus docet. Estque optimus locus Daniel 1, ubi eunuchus dixit pueris: *Condemnabis caput meum Regi, ubi condemnare non significat declarare, ut per se est evidens, sed sensus est: Facietis me dignum condemnatione, quod est facere reum.* Sic ergo Adam nos condemnavit, et e contrario Christus nos justificavit. Quod evidenter declarat Paulus in eodem loco, dum subjungit: *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam, justi constituentur multi.* Justificari ergo est justum fieri seu constitui, et e converso per inobedientiam Adæ peccatorem constitui, est condemnationem ab illo trahere.

14. *Pergit eadem expositio.* — Ad hæc, ad Galat. 3 sic ait Paulus: *Providens Scriptura, quia ex fide justificat gentes Deus, pronuntiavit Abrahæ, quia benedicentur in te omnes gentes.* Ubi aperte declarat verbum benedici per verbum justificandi; Deus autem, juxta usum Scripturæ, non dicitur benedire aliquem, quia pronunciat, sed quia confert bona; ita ergo dicitur justificare. Unde subjungit: *Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quoniam justus ex fide vivit;* ergo justificari idem est quod vivificari, ut sic dicam, seu vitam consequi per fidem. Et similis locus est Actorum 13, ubi idem Paulus Judæis prædicavit: *Notum sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, et ab omnibus quibus non potuisti in lege Moysi justificari,* id est, mundari, aut liberari, in hoc omnis qui credit justificatur, plane in eodem sensu, id est liberatur et justus efficitur; neque aliud sensus ibi potest adaptari. Nullum ergo dubium esse potest de hac illius verbi significatione in Scriptura; et ita etiam in usu Sanctorum, et præsertim Augustini, est frequentissima, ut jam tactum est. Unde libro secundo Retract., capit. 33, referens se scripsisse contra Pelagium de *gratia qua justificamur,* exponit: *Id est, justi efficitur;* et plura in sequentibus notabimus.

15. *Justificatio explanatur.* — Juxta hæc quæ de verbo justificandi diximus, distinguenda etiam est vox *justificatio;* nam et declarationem seu ostensionem justitiae, aut innocentiae, et effectiōem seu collationem justitiae significare potest. Et hæretici contendunt solum priori modo sumendam esse secundum Scripturæ usum. Nos autem dicimus, cum agitur de propria hominis justificatione, posteriori modo sumi, quod eisdem testimoniis probamus, et alis, quæ sequenti capite afferemus. Necessarium autem est hanc vocem juxta hanc posteriorem significationem amplius declarare. Quia, cum justificatio dicat habitudinem ad justitiam, quot sunt justitiae, tot possunt distinguiri justifications, scilicet, externa, interna, acquisita, infusa, actualis, habitualis, simpliciter, vel secundum quid. In praesenti ergo sermo est de justificatione coram Deo, ad quam necesse est ut per illam detur vera justitia et divina, que absolute et simpliciter talis sit. Ulterius vero, hæc justificatio a Theologis distinguitur in primam et secundam. Nam verbum justificandi interdum significat facere justum, ut fere in citatis locis Pauli, interdum facere justiorem, ut in illo Apocalyp. ultim.: *Qui justus est, justificetur adhuc;* ibi enim verbum *justificandi* evidenter sumitur, non pro declaratione, sed pro effectione justitiae; non quoad acquisitionem, quia supponitur homo justus; ergo quoad augmentum justitiae, sicut aperte subditur: *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc,* et de peccatore: *Qui in sordibus est, sordescat adhuc.* De hoc etiam incremento justitiae loquitur Jacob., c. 2, cum dicit Abrahamum *ex operibus justificatum fuisse,* juxta probabilem expositionem infra tractandam, et de eadem dicitur Eccles. 18: *Ne verear is usque ad mortem justificari.* Sic ergo duplex dicta justificatio distinguitur.

16. *Superior divisio justificationis amplius explicatur.* — Prima justificatio vocatur, quæ in ipsa infusione justitiae fit; secunda, quæ in augmentatione ipsius justitiae consistit. Et utrumque potest a nobis subdistingui multis modis. Nam in infusione justitiae duo interveniunt; unum est productio ipsius justitiae per mutationem subjecti, alterum est terminus illius productionis, vel formalis, qui ipsa est justitia, vel adæquatus, qui est ipse justus, hominem esse justum per ipsam justitiam, hic enim est effectus formalis ejus. Unde factum est ut ipsa mutatio ad justitiam seu productio justitiae, et ipsa informatio justitiae dici soleat justificatio. Ita distinguit D. Thomas in 3, distinct. 1, quæst. 1, artic. 1, quæstiuncula 4, ad 1, et quæst. 28 de Veritat., artic. 1, in fine corp., et ad 7, et de priori significato in libro sequenti dicendum est; nunc de effectu ipsius justitiae tractamus, et ideo nomine justificationis non activam productio nem, sed informationem ipsam justitiae intelligimus, sicut possumus effectum formalem albedinis, aut animæ, dealbationem, aut vivificationem appellare; utrumque vero significatum potest cum proportione ad secundam justificationem applicari, ut per se constat.

17. *Prima justificatio duplicitate fit.* — Deinde specialiter prima justificatio ex parte termini a quo, cum D. Thoma in locis allegatis, distinguiri potest. Nam aliquando fit ex carentia gratiæ, tanquam ex termino pure negativo, aliquando vero ex termino contrario vel privativo rigorose. Priori modo facta est justificatio in Angelis, et in Adamo in creatione sua, quia non ex peccato justificati sunt, sed ex non justis facti sunt justi. Dico autem *ex non justis*, non quia carentia justitiae in eis duratione præcesserit, sed tantum ordine naturæ, juxta probabilem sententiam; consistit autem illa prioritas in hoc quod, cum illi ex se non essent justi, per supernaturale donum justi effecti sunt; sicut potuit fieri illuminatio prima in aere, licet nunquam lumine caruerit. Unde, inter alia in hoc differt haec justificatio ab alia, quæ fit a peccato, quod illa nunquam est facta ex carentia gratiæ, quæ duratione præcesserit, sed quæ esset, quantum erat ex natura talis subjecti, si talis forma ei non infunderetur; in altera vero justificatione, quæ est a peccato, semper præcedit tempore carentia gratiæ, quia præcedit saltem originale peccatum. Excipienda vero est justificatio Virginis, quæ habuit quidem, pro termino a quo, peccatum, quia fuit justificatio redemptionis, non tamen fuit a peccato, quod in tali persona præcessit, sed quod præcederet, nisi per tales justificationem præveniretur. E contrario vero justificatio animæ Christi per gratiam creatam, licet per se spectata fuerit similis justificationi Adæ et Angelorum, in termino a quo mere negativo, et ordine naturæ, non duratione, præcedente, nihilominus in hoc fuit excellenter, quod illa negotio jam non erat connaturalis animæ Christi, ut unitæ Verbo, sed potius gratia creata erat illi connaturalis, quia illa justificatio per gratiam creatam non fuit prima sanctificatio talis animæ, jam enim